

ἐξ ἧς πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. Ὅν φησιν ὁ
 Μάξιμος ἐξηγούμενος· Γονιμότητά φησι τὴν πατρικὴν ὑπὲρ ἔν-
 νοιαν πρόοδον εἰς ἔκφρασιν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 Καὶ αὖθις ὁ Διονύσιος· Ὅτι δὲ καὶ τὴν κυρίαν ἔχει τῶν ὄλων ἢ
 5 ὄλη θεότης περὶ τῆς θεογόνου θεότητος, ἢ τῆς υἱικῆς, οὐδὲ εἰπεῖν
 ἔστιν, οἶμαι. Ὅπου καὶ τῷ διαζευκτικῷ δείκνυσιν, ὅτι οὐ βούλεται
 τῷ υἱῷ προσεῖναι ὄλων τὸ θεογόνον. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος·
 Μόνος ἀγέννητος καὶ μόνος πηγὴ θεότητος ὁ πατήρ. Καὶ ὁ Θεο-
 λόγος Γρηγόριος· Εἰς ἓν αἶτιον, τὸν πατέρα, υἱοῦ καὶ Πνεύματος
 10 ἀναφερομένων. Καὶ ὁ Κύριλλος· Πῶς οὐ ζωὴ τὸ ρίζαν ἔχον τὴν
 ζωὴν καὶ πηγὴν ὥσπερ τινὰ τὴν ἀκήρατον καὶ παντὸς ἐπέκεινα
 γεννητοῦ τοῦ θεοῦ φύσεως; Καὶ αὖθις· Εἰ γνῶρισμα τῆς τοῦ
 πατρὸς ὑποστάσεως ἢ καρπογονία, εἴτουν θεογονία, φυσικὴ τις
 πάντως ἐστὶν ιδιότης αὐτοῦ. Ὅθεν δῆλον ὡς οὐ βούλονται οἱ δι-
 15 δάσκαλοι δύο γονιμότητας καὶ δύο δυνάμεις διακεκριμένας καὶ
 ἀρχὰς τεταγμένας εἶναι ἐν τῷ πατρὶ, ὡς ἀνάξιον τῆς θεολογίας
 καὶ ἐπικίνδυνον· οὐδὲ τὴν γεννητικὴν δύναμιν, καὶ ταῦτα προσεπι-
 νοουμένην, καὶ τὴν προβλητικὴν μαθόντες πρότερον, οὕτω καὶ τὰ
 κατ' αὐτὰς προαγόμενα προσηγορεύκασιν, ἀλλὰ μᾶλλον υἱὸν θεοῦ
 20 μαθόντες εἶναι τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἄρρητόν τινα
 τρόπον, καὶ αὐτὸ τὴν ὑπαρξίν ἔχον ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πα-
 τρὸς, εἰκότως καὶ δύνάμιν τινα διὰ τὴν τοῦ λόγου σαφήνειαν
 ἐνόησαν τῷ πατρὶ καρπογόνον καὶ γονιμότητα τῇ πρὸς τοὺς
 καρποὺς ἀποβλέψει διχαζομένην, δύο ὄντας, ἐν δὲ τῷ πατρὶ τῷ
 25 τῆς ἕξεως τρόπῳ συνειλημμένως τε καὶ ἐνοειδῶς νοουμένην. Καὶ
 πολλῶ μᾶλλον ἢ φησι περὶ τῆς τῶν ὄντων δημιουργίας ὁ ἱερὸς
 Διονύσιος, ὅτι τὰς πάντων αἰτίας ἐν ἑαυτῷ μονοειδῶς ὁ θεῖος λό-
 γος προεἴληφεν.

Καὶ ὁ Κύριλλος φησι διὰ μιᾶς δυνάμεως τὸν θεὸν τὰς ποι-

6. ἔστιν M: ἐστὶν Δ 11. ὥσπερ τινὰ M: ὥσπερ τινα Δ

19. κατ' M: κάτ' Δ 23. ἐνόησαν M: ἐννόησαν Δ 25. ἐνοει-
 δῶς M: ἐνοειδῶς Δ 29. Κύριλλος φησι M: Κύριλλος φησὶ Δ

κίλας τῶν ὄντων φύσεις δημιουργεῖν· διὸ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ προϊόντα φυσικῶς οὐ τάξει τινὶ τοιαύτης προϊέναι ἐθέσπισαν, οἷα ἂν εἴη τῶν ἄλλων τῶν ἀφ' ἐνὸς προϊόντων, ἐν οἷς καὶ τὸ τῷ πρώτῳ πλησιέστερον αἰτιὸν ἐστὶ τρόπον τινὰ τῶν παρρωτέρω, οὐδὲ προεπινοεῖσθαι τὸν γεννήτορα τοῦ προβολέως ἐν αὐτῷ τῷ πατρὶ· οὐδὲ 5 τὴν γεννητικὴν τῆς προβλητικῆς δυνάμεως, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων παρέδωκαν ἡμῖν, πᾶσαν τὴν θεολογίαν ἠκριβωκότες. Πῶς γὰρ οἱ ἅμα τε καὶ ἀμέσως προϊέναι καὶ ἄμφω καὶ προσεχῶς ἐκ τοῦ πατρὸς διδάξαντες τό γε εἰς τὴν γόνιμον καὶ προακτικὴν ἦκον δύναμιν τοῦ πατρὸς; Ὁ γὰρ Διονύσιος οὐ ρίζαν καὶ στέλε- 10 χος καὶ ἄνθος εἶπεν, ἀλλ' ὅτι ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα βλαστοὶ θεόφυτοι, ἐκ μιᾶς δῆλον ὅτι ἀνισχόντες ρίζης ἅμα καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἄμφω, ἢ δύο ἄνθη, ἐν ἐνὶ βλαστῷ δῆλα δὴ, ὅτε βλαστὸν τὸν πατέρα δεῖ νοεῖν, ἅμα δύο ἄνθη προάγονται, μηδέτερον θατέρου πρότερον ἢ προσεχέστερον, ἢ ὑπερούσια φῶτα ἐκ μιᾶς λαμ- 15 πάδος ἀναλάμποντα. Καὶ ταῦτά φησι πρὸς τῶν ἱερῶν λογίων παρειληφέναι, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ νομοθετεῖν. Καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος πρὸς Εὐάγριον γράφων φησὶν· Οἰονεὶ τινες τοῦ πατρὸς ἀκτῖνες ἀπεστάλησαν εἰς ἡμᾶς ὅ τε φεγγώδης Ἰησοῦς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ μετ' ὀλίγον· Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Σω- 20 τῆρ ὁ ἡμέτερος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ δίδυμος τοῦ πατρὸς ἀκτὶς, τῷ ὡς ἐξ ἐνὸς δῆλα δὴ ἡλίου τοῦ πατρὸς ἀπαστρέπτειν ἄμφω. Ἀλλὰ καὶ δίρρυτον ποταμὸν ὀνομάζει τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐκ μιᾶς πηγῆς τοῦ πατρὸς δηλαδὴ προϊόντα. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες τοῖς τοιούτοις χρωῶνται ὁμοίως, οἷς ἂν ἐμφήνειαν 25 ἅμα τὴν προαγωγὴν εἶναι υἱοῦ τε καὶ Πνεύματος καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐκ πατρὸς, καὶ ἄμφω τὰ δεύτερα φέροντα τῇ ἀπο-

4. αἰτιὸν ἐστὶ M: αἰτιον ἐστὶ Δ 6. ἄλλο M: ἄλλό Δ

12. δῆλον ὅτι ἔγραψα: δηλονότι ΔM 13. δῆλα δὴ ἔγραψα: δηλαδὴ ΔM 16. ταῦτά φησι M: ταῦτα φησὶ Δ 20. μετ' ὀλίγον M: μετολίγον Δ 23. ὀνομάζει M: ὠνομάζει Δ

βλέπει τῆς κοινῆς σφῶν αὐτῶν αἰτίας, ἐξ ὧν συμπροΐασιν ὡς αἰτιατὰ μόνον, κατ' ἄλλο δ' οὐδέν.

Ἄλλ' ἡ ἄρρητος τοῦ θεοῦ σοφία τὴν ἀσθένειαν τῆς ἡμετέρας εἰδυῖα φύσεως, καὶ ὅτι οὐχ οἷα τε ἔσται ἡ ἡμετέρα νόησις καὶ ὁ λόγος συνάμα ἐκεῖνα νοεῖν τε καὶ λέγειν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐν αὐτῷ τὸ νοεῖν καὶ λέγειν ὅτι συνάμα τοδὶ ἐστὶ, καὶ τοδὶ δυνάμεθα, μὴ καὶ θάτερον θατέρου προνοεῖν καὶ προεκφέρειν δυοῖν ὄντων κατὰ τὰς ὑποστάσεις, διὰ τοῦτο τὴν τάξιν ταύτην παρέδωκεν ἐν τῷ περὶ τοῦ βαπτίσματος λόγῳ, λόγοις ἰσως καὶ ἄλλοις τισὶν ἀναγκάσις καὶ εὐσεβέσι, προταχθέντος τοῦ υἱοῦ τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείον ἐν τῇ Πρὸς τὰς κανονικὰς φάσκοντα. Γέγραπται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ, πῶς πρεσβύτερόν ἐστι τὸ ἐξ οὗ ἐστι; Τίς δὲ καὶ ἡ παράνοια, ἐνὸς ὄντος τοῦ ἀγεννήτου, ἀλλ' ὅτι λέγειν τοῦ ἀγεννήτου ἀνώτερον, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς πρότερον; Οὐδὲν γὰρ μέσον υἱοῦ καὶ πατρὸς.

Ἐνθα καὶ ἄλλην ἀποδίδωσιν αἰτίαν τοῦ μὴ λέγειν πρότερον τὸ Πνεῦμα τοῦ μονογενοῦς, καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἣν εἶρηκεν ἐπὶ τοῦ πατρὸς. Ἐκεῖ μὲν γὰρ φησὶν ἡ αἰτία κωλύει· οὐ γὰρ τι ἂν εἴη πρότερον τὸ ἐξ οὗ ἐσπιν· ἐνταῦθα δὲ οὐ τοιοῦτόν τι ἐστι, φησὶν, ἀλλ' ἡ ἄμεσος σχέσις τοῦ πατρὸς ὀνόματος πρὸς τὸν υἱόν. Εἶτα ἐπάγει· Ὡστε ἡ περὶ τὴν τάξιν καινοτομία αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως ἀθέτησιν ἔχει καὶ ὅλης τῆς πίστεως ἄρνησιν. Τὴν δὲ τοιαύτην τάξιν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς. Προλαβὼν γὰρ ἔφη· Τέτακται δὲ, ὡς ἐν Εὐαγγελίοις δεδιδάγμεθα, παρὰ τοῦ Κυρίου εἰπόντος Πορευθέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ταύτην οὖν τὴν τάξιν τὴν διὰ τὰ

4. εἰδυῖα M: εἰδυῖα Δ οἷα M: οἷά Δ 5 (καὶ 6). συνάμα Δ: σύναμα M 6 (δὶς). τοδὶ M: τὸ δι Δ 8. παρέδωκεν M: παρέδοκεν Δ 13. πρεσβύτερόν ἐστι M: πρεσβύτερον ἐστὶ Δ

τίς M: τίς Δ 17. ἀποδίδωσιν ἔγραψα: ἀποδίδωσι ΔM 18. μονογενοῦς M: μονογεννοῦς Δ 20. ἐστὶν M: ἐστὶν Δ τοιοῦτόν τί ἐστι M: τοιοῦτον τί ἐστὶ Δ

εἰρημένα τοῖς θεοῖσι ὀνόμασι γινομένην δεῖν φασιν ἀκαινοτόμητον εἶναι καὶ μήτε ἐν τῷ βαπτίσματι μήτε ἀλλαχοῦ μεταποιεῖσθαι.

Οὐ μὲν οὖν τάξιν εἶρηκεν ὁ διδάσκαλος ἢ ἄλλος τις τῶν θεολόγων, ἣν ἐξεῦρεν ἢ καινὴ αὕτη θεολογία βαθμοῖς τισι καὶ προηγήσεσι συντεθειμένην, τῷ προτέραν εἶναι δῆλα δὴ τὴν παραγωγὴν, 5 ὡς αὐτὸς φησι, τοῦ υἱοῦ τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως τῷ προηγεῖσθαι τὴν γεννητικὴν δύναμιν ἐν τῷ πατρὶ, ἀρχὴν οὔσαν τοῦ υἱοῦ, τῆς προβλητικῆς ἀρχῆς οὔσης τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ τῷ πρότερον εἶναι τὸν γεννῆτορα τοῦ προβολέως τῷ προηγεῖσθαι τὸν νοῦν ἦτοι τὴν μνήμην, ὡς ὁ πρὸς ὃν ὁ λόγος ἔφη τῆς βου- 10 λήσεως.

Ταῦτα γὰρ οὐδὲ εἰς νοῦν τοῖς θεολόγοις ἀνέβη· πῶς γὰρ ἂν, εἰς μυρίας ἀτοπίας ἐκφέροντα; καίτοι τὰς ἀτοπίας καὶ αὐτὸς φεύγειν μεγαλαυχῶν, ἔστιν οὗ τὴν προεπίνοιαν ἐπιχρώννυσι. Λέγουσι μὲν οὖν οἱ ἅγιοι προεπινοεῖσθαι τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ ὡς αἴτιον, 15 ἵνα τὴν τοῦ χρόνου προήγησιν ἀνέλωσιν· ἀλλ' οὐ διὰ τὸ προεπινοεῖσθαι καὶ αἰτιόν φασι τοῦ υἱοῦ. Ἄλλ' αἴτιον μὲν εἶναι ὑπόκειται καὶ τὸ προτετάχθαι ὡς αἴτιον ὡσαύτως· τὸ δὲ πρότερον τὸν χρόνον τῷ προτέρῳ τῆς ἐπινοίας διακρούονται. Ἐφ' ὧν δὲ ἢ κατὰ τὴν αἰτίαν τάξις ἀμφισβητεῖται, ἢ προεπίνοια πρὸς τὸ δεῖξαι 20 ταύτην οὐκ ἐξαρκεῖ. Ἐπὶ δὲ τῶν δυνάμεων ἅς φησιν, ἢ προεπίνοια δὲ πολλῶ μᾶλλον ἀλυσιτελής πρὸς τὴν χρείαν αὐτῷ, εἰ καὶ δοίη τις εἶναι δύο δυνάμεις ταύτας ἐν τῷ πατρὶ.

Ἄλλ' αὐτὸς ὡς διὰ τὰς δυνάμεις, ἴσως γνωριμωτέρας οὔσας ἡμῖν τοῦ θεοῦ, τὰς ὑποστάσεις καὶ τὰς τούτων προόδους ἐπιγι- 25 νωσκόντων ἡμῶν, ἀπὸ τῶν δυνάμεων ἐνσπείρειν ἄρχεται τὸ ψεῦδος, ὡς ἂν ἐπὶ τῶν προσώπων ἀναφανῆ, καὶ τὸν ὅλον καὶ μόνον

1. φασιν M: φησὶν Δ	2. μεταποιεῖσθαι M: μεταποιῆσθαι Δ
3. τις M: τίς Δ	4. τισι M: τισὶ Δ
5. συντεθειμένην M: συντεθειμένην Δ	(καὶ κατωτέρω πολλαχοῦ). δῆλα δὲ ἔγραψα: δηλαδὴ ΔM
17. αἰτιόν φασι M: αἴτιον φασὶ Δ	
21. φησιν M: φησὶν Δ	23. τις M: τίς Δ

υἶον κατὰ τὸν Θεολόγον, ὃν καὶ αὐτὸς πρότερον ἀληθεύων εἶρηκε
μόνον παραγόμενον, ὅσον οὐκ ἤδη ἀπ' ἐναντίας ἑαυτοῦ καὶ τῆς
ἀληθείας προβολέα καὶ αἰτίαν καὶ ἀρχὴν ἀπεργάζεται καὶ ἀπὸ τῆς
τάξεως κατασκευάζει ταῦτα, ὅτι τοῦ πατρὸς δεύτερος ὁ υἱός, πρῶ-
5 τος δὲ τοῦ Πνεύματος, τρίτον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τὰς δυνά-
μεις τὰς προαγούσας ἢ τὰς αἰτίας, ὅτι ἢ μὲν προηγεῖται, ἢ δὲ ὑστε-
ρίζει. Καὶ εἰ μὲν προσεχέστερος τοῦ πατρὸς τῇ δυνάμει, ἣν φησιν
εἶναι τὴν οὐσίαν, οὐκοῦν καὶ οὐσία· τὸ δὲ πορρώτερον καὶ ἄλλα
πλείω βλάβημα καὶ χείρονα τούτων πᾶς τις ὀρθῶς τε καὶ ἀπαθῶς
10 σκοπῶν ἐνουπάρχοντα τῷ λόγῳ φωράσει. Καὶ παρακατιῶν λέγει

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄλλὰ μὴν, τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τῆς αὐτῆς οὔσης,
ὅτε παράγει τὰ πρόσωπα, καὶ τῆς οὐσίας μιᾶς οὔσης αὐτὴ πάλιν
ἀρχῆς καὶ δυνάμεως, τὰ παραγόμενα τὰ αὐτὰ ἂν ἦν πάντη πάν-
15 τως, μᾶλλον δὲ ἐν ἂν ἦν τῷ ὄντι τὸ παραγόμενον πρόσωπον, εἰ
μὴ τῇ οὐσίᾳ, καὶ ἄλλ' ἄττα συνῆν, δι' ὧν διάφοροί πως γένοιτο
αἱ δυνάμεις αἷς, υἶον καὶ Πνεῦμα παράγεται· τὰ δὲ ἄρα νοῦς ἂν
εἶη καὶ βούλησις.

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

20 Ἄνάγκη ταῖς ἀρχαῖς συμφωνεῖν καὶ τὰ τέλη. Καὶ ὁ παρῶν
οὐκοῦν λόγος, ἐκ ψευδῶν κεκινημένος ἀρχῶν, τοιοῦτον ἔξει καὶ τὸ
ἀποτέλεσμα. Προϋποτίθησι γὰρ τὰ χρόνον εἰσάγοντα εἰς τὴν τοῦ
αἰδίου ἀπόδειξιν. Ὅτε γὰρ, φησί, παράγει τὰ πρόσωπα, οὐκ ἔστι
χρόνος ἐν τούτοις· αἰεὶ γὰρ ἦν προηγμένα καὶ αἰεὶ πρόβεισι, μᾶλ-

2. ἀπ' ἐναντίας M: ἀπεναντίας Δ 7. φησιν M: φησίν Δ
10. φωράσει M: φωράσι Δ 15. τῷ ὄντι M: τωόντι Δ
16. ἄττα M: ἄττα Δ 18. εἶη ΔM: εἶεν σ. 112, 15. 20. ὁ Δ:
λείπει M 23. φησὶ M: φησι Δ

λον δὲ ἦν ἀπ' ἀρχῆς προηγμένα. Τοῦτο γὰρ ἔχομεν μαθόντες
 παρὰ τοῦ θεολογικωτάτου Γρηγορίου, πρὸς τινὰ τῶν αἰρετικῶν
 ἀπαντήσαντος, πειραστικῶς ἐρωτῶντα περὶ τῆς θείας γεννήσεως
 καὶ εἰπόντος Ἄλλ' ἦν ἀπ' ἀρχῆς γεγεννημένος, ὁ υἱὸς δῆλον ὅτι,
 ἵνα σου ῥαδίως φύγωμεν τὰς περιέργους ἐνστάσεις καὶ φιλοχρό- 5
 νους, καίτοι γε καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ συναισθανόμενος τὸ αἰδίων παν-
 ταχοῦ προσδιορίζεται, ὡς εἰ τις λέγοι χρονικῶς πλήν αἰδίως, τῷ
 μὲν αἰδίως τιθέμενος ἀληθεῖ ἄντι, περὶ δὲ θατέρου μὴ φροντίζων,
 εἰ τοῖς λόγοις ἀκολουθεῖ τῷ σφόδρα βούλεσθαι τὴν οἰκείαν συστή-
 σασθαι δόξαν. Καὶ ὡς προλαβὼν ἔλεγε δυνάμεις διακεκριμένας, 10
 ὡς αὐτῷ τῷ διακεκρίσθαι ταύτας διακεκριμένα καὶ τὰ θεῖα προϊέ-
 ναι πρόσωπα, ἰδοὺ νῦν ταυτίζει, ἢ ἐνοποιεῖ, ἵν', ὡς ἔοικε, τῇ ἐπ-
 εισαγωγῇ τῶν ἄλλων τῶν συνόντων τῇ οὐσίᾳ, τὰ δὲ ἐστὶ νοῦς καὶ
 βούλησις, διχάσῃ ταύτην, τὸ μὲν αὐτῆς προεπινοεῖσθαι, τὸ δὲ
 ὑστερίζειν νομοθετήσῃ. 15

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καὶ ὁ νοῦς, ἀρχὴ καὶ δύναμις ὦν, ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ διὰ γεν-
 νήσεως ἐνεργῶν, ἅμα τῇ οὐσίᾳ παράγει τὸν υἱὸν πρότερον·
 εἴθ' ἢ βούλησις συνάμα τῇ οὐσίᾳ διὰ προβολῆς παράγει τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 20

ΑΓΓΛΙΑΝΟΣ

Οὕτω γὰρ φησιν αὐταῖς λέξεσιν

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ μὲν ἅμα τῇ οὐσίᾳ ἀρχὴ καὶ δύναμις ὦν δι' ἐνεργείας τῆς

1 (καὶ 4). ἀπ' ἀρχῆς ἔγραφα: ἀπαρχῆς ΔΜ 4. δῆλον ὅτι
 ἔγραφα: δηλονότι ΔΜ 12. ταυτίζει ἔγραφα: ταυτίζει ΔΜ

13. ἐστὶ Μ: ἐστὶ Δ 19. εἴθ' Μ: εἴθ' Δ συνάμα ἔγραφα: σύναμα ΔΜ

γεννήσεως παρακτική τοῦ υἱοῦ, διὸ καὶ Λόγος ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ὑπὸ
 τῆς θεολόγου βροντῆς ὠνόμασται· νοῦ γὰρ γέννημα λόγος· ἢ δ'
 αὐτὸ συνάμα τῇ [αὐτῇ] οὐσίᾳ βούλησις, ἀρχὴ καὶ δύναμις οὕσα
 δι' ἐνεργείας τῆς προβολῆς ἢ πνεύσεως παρακτική [τῆς] τοῦ ἁγίου
 5 Πνεύματος ὑποστάσεως.

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

Ἄλλὰ καὶ ἐσμός ἡμῖν ἀρχῶν ἐκ τῶν λόγων τούτων ἀναφαί-
 νεται· καὶ ἡ ὑπόστασις γὰρ καὶ αἱ δυνάμεις καὶ ἡ οὐσία καὶ νοῦν
 ἔτι ὁ νοῦς. Ἡ γοῦν πολυάρχον τι χρῆμα ὁ πατήρ ὅσον ἐκ τῶν
 10 λόγων τούτων, ὡςπερ καὶ πολυδύναμον πρότερον, ἢ ἐν τῷ τί ἦν
 εἶναι διακρινόμενα τῆς οὐσίας ἐν εἰσι πάντως τῷ πράγματι Λα-
 τίνων φαῖέν τινες. Τίς ἢ χρεῖα τοῦ συνάπτειν ταῦτα καὶ διαιρεῖν
 καὶ ἄνω καὶ κάτω στρέφειν; Ἔρκει γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ὁ πατήρ τῇ
 οὐσίᾳ προάγει τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ δὴ φυλάττοντες
 15 ἡμεῖς, τὸ συμβαῖνον προϊόντες σκοπήσωμεν· τὰ γὰρ ἄλλα παρέλ-
 κει. Ἐδὴ δὲ καὶ δύναμιν τὸν νοῦν καλεῖ καὶ ἄλλην ἀρχὴν παρὰ
 τὴν γεννητικὴν δήπου δύναμιν· ἐπεὶ διὰ γε τὸν νοῦν καὶ τὴν
 βούλησιν διαφόρους γίνεσθαι φησι τὰς δυνάμεις, ταύτας δὲ αὐθις
 τὴν οὐσίαν ἐρεῖ προϊῶν, ἧς ἔπεται μεμερίσθαι τὴν οὐσίαν.

20 Εἶτα δύναμιν μὲν ἐν θεῷ πατρὶ λέγει τὸν νοῦν, νοῦ δὲ γέννημα
 τὸν λόγον. Ὅθεν ἄρα γέννημα τῆς δυνάμεως ὁ λόγος, ὅπερ οὐδεὶς
 ποτε εἶρηκεν· ἀνθρώπινον γὰρ τοῦτο. Ἄλλ' ὁ Θεολόγος Γρηγόριος
 ἐν Β' τῶν περὶ υἱοῦ Ὀνομάζεται, φησὶν, ὁ υἱὸς Λόγος, ὅτι οὕτως
 ἔχει πρὸς τὸν πατέρα ὡς πρὸς νοῦν λόγος. Ἐτι τὴν μὲν δύναμιν
 25 τὴν οὐσίαν εἶναι φησι, τὴν δὲ οὐσίαν ἔλεγε μήτε γεννᾶν μήτε
 γεννᾶσθαι, λέγων καλῶς.

3. συνάμα Δ: σύναμα Μ αὐτῇ προσέθηκα: λείπει ΔΜ
 τῆς προσέθηκα: λείπει ΔΜ 9. πολυάρχον τι Μ: πολυάρ-
 χόντι Δ 11. ἐν εἰσι Μ: ἐν εἰσὶ Δ 18. γίνεσθαι φησι Μ: γί-
 νεσθαι φησὶ Δ 23. ὀνομάζεται φησιν Δ: ὀνομάζεται φησὶν Μ
 25. εἶναι φησι Μ: εἶναι φησὶ Δ γεννᾶν Δ: γεννᾶν Μ

Βούλησιν δὲ εἰπὼν τὴν ἐν τῷ πατρὶ παρακτικὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν καὶ ἀρχὴν, οὐ δοκεῖ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, τὸν παράκλητον λέγω, τοῖς κτίσμασι συναριθμεῖν; Ταύτη γὰρ διακρίνουσι τὰ θεῖα πρόσωπα τῶν κτισμάτων, ὅτι τὰ μὲν ἐκ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ἐκ τῆς βουλήσεώς εἰσι τοῦ θεοῦ. Καὶ τὰ 5 μὲν προάγει τῷ πεφυκέναι ὁ θεός, τὰ δὲ προάγει τῷ βούλεσθαι. Παράξομεν δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους τοῦτο μαρτυρήσοντας. Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς τῆς ἀληθείας οὕτω φησὶ « Τοῦ θεοῦ ἔχοντος οὐσίαν μὲν πρὸς ὑπαρξιν, βούλησιν δὲ πρὸς ποίησιν, ὁ ἀπορρίπτων οὐσίας καὶ βουλήσιν τὴν διαφορὰν καὶ τὴν ὑπαρξιν 10 ἀπορρίπτει τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ποίησιν, ὑπαρξιν μὲν τὴν αὐτοῦ, ποίησιν δὲ τῶν οὐκ ὄντων ». Καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος ἐν ταῖς εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον ἐξηγήσεσιν φησὶ « Κυρίως τοῦ ἀκινήτου καὶ ὡσαύτως ἔχοντος λέγεται ἢ εἰς τὰ ὄντα βούλησις αὐτοῦ καὶ αἱ πρόοδοι τῆς εἰς πάντα προνοίας αὐτοῦ ». Καὶ ὁ Δαμασκηνὸς « Ἔργον 15 μὲν θείας φύσεως ἢ προαιώνιος καὶ αἰδῖος γέννησις καὶ ἐκπόρευσις, ἔργον δὲ θείας θελήσεως ἢ κτίσις ». Καὶ ἡ ε' σύνοδος τῶν οἰκουμενικῶν οὕτω λέγει· Ὁ θεός, φησὶν ὁ Ὠριγένης, ἀπὸ τοῦ μὴ κτίζειν ἐλθὼν εἰς τὸ κτίζειν, πάντως ἐτράπη ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι οὐ κατὰ τὴν φύσιν ἐτράπη, ἀλλὰ 20 κατὰ τὴν ἐνέργειαν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ κατ' αὐτὴν· εἶχε γὰρ αἰετὴν τὴν δύναμιν τοῦ κτίζειν καὶ δημιουργεῖν· ἐνηργήθη γὰρ ἡ τοιαύτη δύναμις ὅτε ἠβουλήθη ».

Οὐ συνάδει τοῖς πατράσι τούτοις καὶ οὗτος, οἷσπερ αὐτοὶ περὶ τῶν κτισμάτων ἀποφαίνονται, ταῦτα καὶ αὐτὸς περὶ τῆς προόδου 25 τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγων. Ὅτε γὰρ φησὶ παράγει τὸ Πνεῦμα ὁ πατήρ, ἢ συνοῦσα τῇ οὐσίᾳ βούλησις, ἀρχὴ καὶ δύναμις δι' ἐνεργείας τῆς προβολῆς ἢ πνεύσεως γίνεται παρακτικὴ αἰτία τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐντεῦθεν ἄτοπα, μᾶλλον δὲ βλάβημα πᾶσι δῆλα, καὶ οὐ δεῖ πολυλογεῖν· 30

5. βουλήσεώς εἰσι M: βουλήσεως εἰσὶ Δ 13. ἐξηγήσεσιν φησὶ M: ἐξηγήσεσιν φησὶ Δ 18. θεός φησὶν M: θεός, φησὶν Δ 21. κατ M: κατ' Δ 25. ἀποφαίνονται M: ἀποφαίνονται Δ

διχάζει δὲ καὶ τὴν βούλησιν καθὸ ἐστὶν ἀρχὴ τινων, εἰς αὐτεξούσιον αὐτὴν διελὼν καὶ ἠναγκασμένην τινά, οὐκ οἶδα ποίαν τινά λέγων ἑκατέραν· προΐων γάρ φησιν Οὐχ ὡς ἀρχὴ αὐτεξούσιος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαία καὶ φυσικὴ τις δύναμις καὶ ἀρχή, εἴτ' ἐπάγει

5

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διὸ πρὸς τῶν θεολογούντων ἀγάπη τὸ θεῖον κέκληται Πνεῦμα. τῆς γὰρ ἀγάπης ἡ δύναμις βούλησις.

ΑΓΓΑΛΙΑΝΟΣ

Καλῶς ἄρα ἐλέγομεν, μᾶλλον δὲ οἱ θεολόγοι, Ἡ πρὸς τὴν
10 δημιουργίαν κτίσις τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ τοῦ ἀκινήτου ἐστὶν ἡ βού-
λησις αὐτοῦ, ἥτις οὐ μιᾷ τῶν θείων ὑποστάσεων ἀφώρισται·
κοινὴ γάρ ἐστὶν ἐνέργεια καὶ μία δύναμις ἡ δημιουργικὴ. Ἴδου
γάρ τὸ θεῖον Πνεῦμα, κεκλημένον ἀγάπη, δύναμιν ἔχει παρα-
κτικὴν ἑαυτοῦ τὴν βούλησιν· καὶ οὐδέποτε τὸν ρύπον τοῦτον ἀπο-
15 νίφονται Λατῖνοι τοῦ λέγειν κτίσμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπεὶ
καὶ ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ δοξάζουσι παράγεσθαι.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συνάδει δὲ φησι τὰ λεγόμενα ταῖς τῶν θεολογούντων φω-
ναῖς, οὐχ ἦττον δὲ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἐν
20 τῷ Περὶ τριάδος βιβλίῳ, ἐν οἷς καὶ μνήμην μὲν τὴν γεννητικὴν,
βούλησιν δὲ τὴν πνευστικὴν ἐκάλεσε δύναμιν.

1. καθὸ ἐστὶν ἔγραψα: καθὸ ἐστὶν M: καθὸ ἐστὶ Δ ἀρχή
τινων Δ: ἀρχὴ τινῶν M 13. ἀγάπη ἔγραψα: ἀγάπην ΔM

18. Συνάδει ἔγραψα ἐπόμενος τῷ ἔθει τοῦ Ἀγγαλλιανοῦ: Συνά-
δει ΔM συμφώνως πρὸς τὰ ἐν σ 113, 6 Δ δὲ φησι Δ: δὲ, φησι, M

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Φεῦ τῆς συκοφαντίας. Καί τίνες τῶν θεολόγων τὰς φωνὰς ταύτας παρέδωκαν αἷς συνάδει τὰ λεγόμενα; Οὐδείς δήπου. Διάβλλει γάρ καὶ τὸν μακαριώτατον Αὐγουστίνον ὡς δυνάμεις καλοῦντα τοῦ πατρὸς τὴν μνήμην καὶ τὴν βούλησιν, τὴν μὲν γεννητικὴν, τὴν βούλησιν δὲ πνευστικὴν. Οὐ γὰρ εὐρηταί που τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, οὕτω ταῦτα λεγόμενα, μᾶλλον δὲ τῶναντίον ἅπαν. Συνάδει γὰρ κάκεῖνος τοῖς λοιποῖς ἀγίοις τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ λέγων τὰ κτίσματα. Ἐν γὰρ κεφ. τοῦ Περί Τριάδος βιβλίου Καταγέλαστος, φησὶν, ἡ Εὐνομίου διαλεκτικὴ, ἐξ οὗ οἱ Εὐνομιανοὶ αἰρετικοὶ ἀνεφύησαν. Ὅς μὴ δυναθεῖς νοῆσαι ἢ μὴ βουληθεῖς πιστεῦσαι τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ Λόγον, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τοῦ θεοῦ υἱὸν εἶναι φύσει, τούτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς γεννηθέντα οὐ τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας εἶπεν εἶναι υἱόν, ἀλλὰ τῆς θελήσεως τοῦ θεοῦ, συμβεβηκυῖαν δῆλον ὅτι τῷ θεῷ βουλόμενος μαρτυρῆσαι θέλησιν, καθ' ἣν ἐγέννησε τὸν υἱόν.

Πῶς οὖν αὐτὸς τῶν αἰρετικῶν καταγελῶν ταῦτα λεγόντων τοῖς ὁμοίοις ἂν περιέπεσεν; ἦν γὰρ ἂν δήπου καταγελαστότερος. Ὁ δὲ λέγει περὶ τε μνήμης καὶ θελήσεως οὐκ ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἔχειν διατείνεται, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ συνάγειν ἐπιβόλῳ τινὶ λογισμῷ ἀπὸ τῆς κτιστῆς εἰκόνας τοῦ θεοῦ, ἢ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εἰκασίαν τινὰ παραδιδούς τοῦ ἀκτίστου θεοῦ παρακατιῶν. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ οὐπερ ἔναγχος ἐμνήσθημεν οὕτω φησὶν· « Ἀλλὰ περὶ τῆς κτίσεως ἦν ἐποίησεν ὁ θεός, ὅποσον οἶοί τ' ἐγενόμεθα, ἐδίδαξαμεν τοὺς λόγον περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀπαιτοῦντας, ὡς

16. συμβεβηκυῖαν M: συμβεβηκυῖαν Δ 22. ἢ ἐστὶν ἔγραψα: ἢ ἐστὶν Δ: ἢ ἐστὶν M 25. τ' ἐγενόμεθα ἔγραψα: τε γενόμεθα ΔM 29. ἀπαιτοῦντας M: ἀπαιτοῦντας Δ

τὰ ἀόρατα αὐτοῦ διὰ τῶν γεγονότων καθόσον δύνανται νοούμενα καθορᾶν, καὶ μάλιστα διὰ τῆς λογικῆς ἢ νοερᾶς κτίσεως τῆς γενομένης κατ' εἰκόνα θεοῦ, δι' οὗ ὡςπερ δι' ἐσόπτρου ὁπόσον δύνανται, εἴ γε δύνανται, βλέπειν τὸν θεὸν τὴν Τριάδα ἐν τῇ ἡμέ-
 5 τέρα μνήμη καὶ τῇ νοήσει καὶ τῇ θέλησει. Ταῦτα δὲ τὰ τρία ἐν τῷ αὐτῷ νοί φυσικῶς θεόθεν καθεστηκότα ἕκαστος ζωηρῶς θεωρεῖ καὶ πόσον μέγα ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ἔνθα πέφυκε καὶ ἡ αἰδῖος καὶ ἀμετάβλητος οὐσία μνημονεύεσθαι καὶ βλέπεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖσθαι. Ἀναμιμνήσκειται γάρ διὰ τῆς μνήμης, βλέπεται διὰ τῆς
 10 νοήσεως, περιβάλλεται διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ παντάπασιν εὐρίσκει τῆς ἄκρας Τριάδος τὴν εἰκόνα».

Καὶ αὖθις ἐν τῷ κγ' κεφ. «Καὶ γὰρ καὶ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα ἣν οὐκ ἔχει τὰ κτήνη, τουτέστι καθ' ἣν τὰ νοητὰ πράγματα οὕτω περιέχεται ὡς μὴ πρὸς αὐτὴν διὰ τῶν
 15 τοῦ σώματος αἰσθήσεων ἔρχεσθαι, κατὰ τὸ μέτρον ἑαυτῆς ἔχει ἐν τῇδε τῇ τῆς Τριάδος εἰκόνι ἀσυγκρίτως μὲν ἀνόμοιον, ὁμως δὲ ὁποῖανδῆποτε τοῦ πατρὸς ὁμοιότητα. Ἔτι δὲ καὶ ἡ νόησις τοῦ ἀνθρώπου ἢ διὰ τῆς τοῦ λογισμοῦ προθέσεως ἐκεῖθεν μορφουμένη, ἐπειδὴν ὁ γινώσκειται λέγεται καὶ μηδὲ μιᾶς γλώττης
 20 ἀλλὰ καρδίας ἢ λόγος, ἔχει ἐν τῇ οικείᾳ μεγάλη ἀνομοιότητι καὶ τινὰ ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ. Καὶ δὴ καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀγάπη ἐκ τῆς γνώσεως προϊούσα καὶ τὴν μνήμην συνάπτουσα καὶ τὴν νόησιν, ὡς ἂν κοινῇ τῷ πατρί τε καὶ τῷ γεννήματι, ὅθεν οὔτε πατῆρ, οὔτε γέννημα εἶναι νοεῖται, ἔχει ἐν τῇδε τῇ εἰκόνι εἰ καὶ
 25 λίαν ἀνόμοιον ὁμοιότητά τινὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Καὶ αὖθις: «Περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐδὲν ἐν τῷδε τῷ αἰνίγματι ὅπερ ὁμοιον ἂν αὐτῷ δοκοίη ἀπέδειξα, ὅτι μὴ τὴν θέλησιν ἡμῶν ἢ τὸν ἔρωτα ἢ τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐρρωμενεστέρα ἐστὶ θέλησις». Καὶ ἐν τῷ κε' πάλιν: «Τοῦτο τὸ ὄνομα τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ
 30 ἀρμόζει, ὡςπερ καὶ ἡ ἀγάπη· τί δὲ ἐστὶν ἕτερον ἀγάπη ἢ

2. καθορᾶν Δ: καθορᾶν Μ 13. τουτέστι ἔγραψα: τουτέστιν ΔΜ καθ' Μ: κάθ' Δ 20-21. καί τινὰ Μ: καὶ τίνα Δ

30. τί Μ: τί Δ

θέλησις; ». Καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κεφ.· «Ὅσακις ἂν ἐν αὐτῇ τῇ κτίσει, ἣτις ἐσμέν ἡμεῖς, ὁμοίον τι ἐκείνῳ τῷ πράγματι ἀποδείξαι ἠθέλησα, τῇ ὁποιαδήτινι ἐννοία ἡμῶν οὐκ ἀποχρῶσα φράσις ἐπηκολούθησεν, εἰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ ἐπιχειρήσαντος ἑμαυτοῦ μᾶλλον ἡσθόμην ἢ τελειώσαντος καὶ ἐν ἐνὶ μὲν προσώπῳ, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εὐρηκέναι τὴν εἰκόνα τῆς ἄκρας Τριάδος καὶ ἐν τρεπτῷ πράγματι, ὡς τὰ τρία ἐκεῖνα ῥᾶον νοεῖσθαι δύναται».

Οὕτω μὲν ὁ διδάσκαλος, ἐπεὶ εἰκόνα τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον τῆς Γραφῆς ἤκουσε λεγούσης, ἀπὸ τῆς τοιαύτης εἰκόνης εἰκασίαν τινὰ παραδίδωσιν ὅσον οἶόν τε δι' αὐτῆς τὸ ἀρχέτυπον ἐννοεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκαθεστηκότων τῷ τοῦ ἀνθρώπου νοῦ θεόθεν φυσικῶς, τὰ δὲ ἐστὶ μνήμη καὶ νόησις καὶ θέλησις, ἃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τρεπτῷ ὄντι καὶ ὑπὸ χρόνον, οὕτω καὶ αὐτὰ θεωρεῖται, ὡς δι' ἐσόπτρου τινός, φησὶ, τὸν δυνάμενον, εἰ γε δύναται, τὰ ἐν τῇ αἰδίῳ καὶ ἀμεταβλήτῳ οὐσίᾳ ἀναγωγικῶς τρία πρόσωπα θεωρεῖν τε καὶ νοεῖν, εἰ καὶ μεγάλη ἀνομοιότης ἐστὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνα, ὅσον μόνον τὸν ἐξεταστικὸν τοῦ ἀνθρώπου νοῦν ἔχειν τινὰ ἴδρυσιν ἐν ταῖς περὶ θεοῦ ἐννοίαις καὶ ἐφησθῆναι κατάληψίν τινα, εἰ καὶ λίαν ἀμυδρὰν ἢ καὶ πάντα ἀνόμοιον, ἀπὸ τῶν καθ' αὐτὸ περὶ ἐκείνου πορισάμενον. Οὐ μέντοι γε ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἔχειν ταῦτα προστίθησιν, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ μᾶλλον διδάσκειν τοὺς καὶ λόγον περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀνθρώπειον ἀπαιτοῦντάς φησι· καὶ οὐδὲ τελείως τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν ἀποχρῶσαν τὴν φράσιν, μόνον δὲ ἐπιχειρεῖν τῇ ἐννοίᾳ.

Ὅθεν δῆλον ὡς ὁ παρῶν διδάσκαλος ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ νοῦ τὴν μνήμην καὶ τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν, ἣν καὶ ἔρωτα καὶ ἀγάπην προσονομάζει, ὡς δυνάμεις οἶδε καὶ ἐνεργείας· ἐν δὲ τῇ μακαρίᾳ Τριάδι οὐχ ὡς δυνάμεις νοεῖ, ἀλλ' αὐτάς τὰς ὑποστάσεις οὕτως ὀνομάζει. Ἡ γὰρ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου, φησὶ, μήτε σύγκρισιν ἔχουσα μήτε ὁμοιότητα, ἔχει ὁμοίως ὁποιανδήποτε ὁμοιό-

11. ἐγκαθεστηκότων M: ἐγκαθεστηκώτων Δ 12. δέ ἐστὶ M: δὲ ἐστὶ Δ 22. ἀπαιτοῦντάς φησι M: ἀπαιτοῦντας φησὶ Δ 27. προσονομάζει M: προσωνομάζει Δ 29. φησὶ ἔγραψα: φησὶν. ΔM

τητα τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ ἐν ἡμῖν νόησις, ἦτοι τὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς
 μνήμης ἀποτελεσμα, ὁ ἐνδιάθετος δῆλα δὴ λόγος, οὐχ ὁ προφο-
 ρικὸς τῆς γλώττης, εἰ καὶ ἀνόμοιον ἔχει τινὰ ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ,
 καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀγάπη καὶ ἡ θέλησις ἔχει ὁμοιότητα τοῦ
 5 ἀγίου Πνεύματος. Καὶ τοῦτο, φησὶ, τὸ ὄνομα τῷ Πνεύματι τῷ
 ἁγίῳ ἀρμόζει, ὡσπερ καὶ ἡ ἀγάπη· τί γὰρ ἐστὶν ἕτερον, φησὶν,
 ἀγάπη ἢ θέλησις; Ταῦτα δὲ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τῶν λοιπῶν διδα-
 σκάλων, καὶ μάλιστα τῶν ἀνατολικῶν, φιλοσοφεῖ. Εἰσὶ γὰρ οἱ
 τὸν πατέρα νοῦν προσηγορεύουσι καὶ τὸν υἱὸν Λόγον ὁ τῆς βρον-
 10 τῆς υἱὸς καὶ ἀγάπην τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὴν ἀγάπην γὰρ τοῦ
 ἀνθρώπου ἐρρωμενεστέραν φησὶ θέλησιν Αὐγουστίνος, ἀλλ' οὐ
 τὴν θέλησιν, ἦται τὴν βούλησιν, δύναμιν πρακτικὴν τῆς ἀγάπης
 εἶρηκεν, ἦτοι τοῦ ἀγίου Πνεύματος· ὁ γὰρ τοῦτο φάσκων Μακε-
 δόνιος ἀντικρυς.

15 Ὡστε ὁ βούλεται ταυτὶ τὰ ὀνόματα, ὁ πατὴρ καὶ ὁ νοῦς, τοῦτο
 καὶ ἡ μνήμη παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ· καὶ ὁ βούλεται ὁ υἱὸς καὶ
 Λόγος, τοῦτο καὶ ἡ νόησις παρὰ τῷ αὐτῷ· καὶ ὁ βούλεται τὸ
 Πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη, τοῦτο καὶ ἡ θέλησις ὁμοίως. Ταῦτα δὲ
 τὰ ὀνόματα ιδιότητάς φασιν οἱ θεολόγοι παραδηλοῦν τὰς ἐν τῇ
 20 οὐσίᾳ τὰ πρόσωπα διακρινούσας ἐκεῖνα καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα
 σχέσεις καὶ ἀναφορὰς ἐμφαίνειν αὐτῶν. Αἱ γὰρ ιδιότητες, φησὶ
 Βασίλειος ἐν δευτέρῳ τῶν Πρὸς Εὐνόμιον, οἰονεῖ τινες μορφαὶ καὶ
 χαρακτῆρες ἐπιθεωρούμεναι τῇ οὐσίᾳ, διαιροῦσι μὲν τὸ κοινὸν τοῖς
 25 ἰδιάζουσι χαρακτῆρσι, τὸ δὲ ὁμοφυὲς τῆς οὐσίας οὐ διακόπτουσιν·
 οἷον κοινὸν μὲν ἡ θεότης, ιδιώματα δὲ τινὰ πατρότης καὶ υἰότης.
 Ἐκ δὲ τῆς ἑκατέρου συμπλοκῆς, τοῦ τε κοινοῦ καὶ τοῦ ἰδίου,
 ἡ κατάληψις ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἐγγίνεται. Καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης
 Διακεκριμένα, φησὶ, τὸ τοῦ πατρὸς ὑπερούσιον ὄνομα καὶ χρῆμα
 καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος, οὐδεμιᾶς ἐν τούτοις ἀντιστροφῆς ἢ ὅλως
 30 κοινότητος ἐπαγομένης. Καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος Αὐτὸ, φησὶ,

6. ἕτερον M: ἕτερον Δ
 τας φασὶν Δ

19. ιδιότητάς φασιν M: ιδιότη-

τὸ μὴ γεγεννηῆσθαι καὶ τὸ γεγεννηῆσθαι καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸν μὲν πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν, τὸ δὲ τοῦθ' ὅπερ λέγεται Πνεῦμα ἅγιον προσηγόρευσεν, ἵνα τὸ ἀσύγχυτον σώζηται τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Καὶ ὁ Νύσσης Ἡ ἐπιθεωρουμένη ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων ἰδιότης τρανῶς καὶ καθαρῶς τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου δίστησι. 5

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῶν ὀνομάτων τούτων πρὸς τὸ διαστῆσαι καὶ διακρίναι τὰς ὑποστάσεις, ἦτοι τὰ πρόσωπα, ἐν τῇ τῆς οὐσίας ἐνότητι πρὸς τῶν θεολόγων ἐξευρημένων· ἂν τε γὰρ τὸ Πατὴρ εἴπῃς, ἢ τὸν νοῦν ἢ τὴν μνήμην, ἂν τε ἀγάπην ἢ τὴν θέλησιν, οὐχ ὡς δυνάμεις ἐνούσας ἢ συνούσας καὶ ὄλως τῇ 10 οὐσία ἀποδιδομένας νοοῦμεν· οὕτω γὰρ ὡσπερ μία οὐσία καὶ ἐν πρόσωπον διὰ τὰς δυνάμεις ὅτε μὲν πατήρ, ὅτε δὲ υἱός, ὅτε δὲ Πνεῦμα λεγόμενον, ὡς ὁ Σαβέλλιος ἐφλυάρει· ἀλλ' ὡς ἰδιότητος διακρινούσας μόνον τὰ πρόσωπα, ὡς τῶν ἁγίων ἀκήκοας αὐτός, ὦ βέλτιστε καὶ καινὲ θεολόγε. Τίνων δ' ἄλλων θεολόγων φωναῖς 15 συναδέειν φῆς τὰ σοὶ εἰρημένα;

Τίς γὰρ οὕτω πως ἐθεολόγησε, τὸν πατέρα φήσας, δύναμιν ἔχοντα τὸν νοῦν ἢ τὴν μνήμην γεννητικὴν, δι' αὐτῆς παράγειν τὸν υἱὸν, εἶτα τὴν θέλησιν καὶ δι' αὐτῆς αὐτὴ παράγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτός ἠξίωσας θεολογήσαι, μὴ συνιείς, ὅτι αἰρετικῶν 20 εἰσι ταῦτα φωναί, εἰ μὴ που καὶ αὐτός ταύταις τίθη καὶ ἄλλους συναρπάσαι ἐπιχειρεῖς;

Καὶ τὸν μακάριον δὲ συκοφαντεῖς Αὐγουστίνον, τὰ ἐκείνω καλῶς καὶ ὀρθῇ διανοίᾳ λελεγμένα διαστρέφων καὶ παρερμηνεύων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πλάττων αὐτός τὰ μηδὲ ὄλως εἰρημένα ἢ ἐκείνω ἢ 25 τοῖς ἄλλοις θεολόγοις, ὁ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανήσεται. Ἄλλ' ὅ γε μακάριος Κύριλλος καὶ τὴν βούλησιν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν εἶναί φησιν ἕτερόν τινα τρόπον. Ἐν γὰρ ζ' τῶν Θησαυρῶν Ἄλλὰ

7. διακρίναι M: διακρίναι Δ 10. ἐνούσας ἔγραψα: ἐνούσας M: ἐνούσας Δ 11. συνούσας M: συνοῦσας Δ 12 (δῖς). ὅτε M: ὅτε Δ

16. συναδέειν ἔγραψα: ξυνάδειν ΔM 17. Τίς M: Τίς Δ

21. τίθη ΔM: γραπτέον πείθη; 22. συναρπάσαι M: συναρπάσαι Δ

τὰ μὲν ὡς ποιήματά φησιν ἐκ βουλήσεως γεγονέναι, ὁ δὲ υἱὸς ὡς αὐτὸς ὢν ἢ βούλησις ἦν αἰδίως ἐν τῷ πατρὶ. Τοσοῦτον ἀπεῖχε δύναμιν τινα πνευστικὴν τὴν βούλησιν ἐννοεῖν αὐτὸς ὁ τὸν υἱὸν βούλησιν τοῦ πατρὸς λέγων, ὡς Αὐγουστῖνος ἄλλον τρόπον τὸ
 5 Πνεῦμα, ἄλλοι δὲ τὸν πατέρα, ὡς ὁ αὐτὸς φησι. Τινὲς δὲ, ἵνα μὴ υἱὸν τῆς βουλῆς ἢ τῆς θελήσεως τοῦ θεοῦ λέγοιεν τὸν μονογενῆ Λόγον, αὐτὸν τὸν πατέρα τὴν βουλήν ἢ τὴν θέλησιν εἰρήκασιν εἶναι. Εἰ δ' ἄρα δύναμιν τινα τὴν βούλησιν θείῃ τις ἐν πατρὶ καὶ ἐνέργειαν, ἢ αὐτὴ ἐστὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος βούλησις.
 10 Καὶ ἀρχὴ τῆς τῶν κτισμάτων προόδου νοουμένη οὕτως ἐστὶ.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φανερόν οὖν, φησὶν, ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ πατήρ πηγαία θεότης καὶ μόνος αἷτιος καὶ πηγὴ μόνη τῆς ὑπερουσίου θεότητος καὶ μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προβολεύς.

15

ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Φεῦ τῆς κακουργίας. Καὶ ποῦ τῶν θεολογικῶν βιβλίων ταῦθ' οὕτω κείμενα εὔρηκας, ἄνθρωπε, ἢ ποῦ σοι ταῦτα ἔξεστι μεταπλάττειν προσθήκαις τε καὶ ὑφαιρέσεσιν; Οὕτω γὰρ ἂν οὐ μόνον τὰ τῆς παρούσης θεολογίας, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γραφὴ καὶ πᾶν πρό-
 20 βλημα εἰς τούναντίον ἂν μετασταίῃ, ὅρου τινὸς ἔξωθεν μεσεμβολήσαντος. Δύναται γὰρ οὐ μόνον λέξις, ἀλλὰ συλλαβὴ καὶ προσφῶδία τοῦλάχιστον εἰς ἐναντίαν εὐνοίαν μεθαρμόσαι τὸν λόγον. Ἴσμεν ἴσως καὶ ἡμεῖς τὸν ἱερόν Διονύσιον λέγοντα, ὅτι πηγαία θεότης ὁ πατήρ καὶ μόνη πηγὴ, ἵνα καθάπερ εἷς ἐστὶν ὁ πατήρ,

1. ποιήματά φησιν ἔγραψα: ποιήματα φησὶν ΔΜ 8. τις Μ: τις Δ 9. αὐτὴ ἐστὶ Μ: αὐτὴ ἐστὶ Δ 12. φησὶν Μ: φησὶ Δ (καὶ 24). πηγαία Μ: πηγαῖα Δ 13. μόνος αἷτιος σ. 113, 11: μόνον αἷτία ΔΜ πηγὴ μόνη σ. 113, 11: μόνη πηγὴ 21-22. προσφῶδία Μ: προσοδιά Δ 24 ἐστὶν Μ: ἐστὶν Δ

οὕτω καὶ ἐνὶ αὐτῷ δείξει προσήκουσαν τὴν τῶν συμφυῶν προσώπων ἀνάδυσιν καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ τῶν θείων προσώπων ἐφαρμόσῃ τὸ τῆς αἰτίας, ὡςπερ οὖν οὐδὲ τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα. Σὺ δὲ μεταξὺ τοῖν δυοῖν τούτοιν ῥητοῖν κακούργως τὸ μόνον αἴτιον προσέθηκας. Πρὸς τοῦ τῶν θεολόγων τοῦτο λαβῶν; Οἶδαμεν τὸν ἐκ 5 Δαμασκοῦ τρανῶς οὕτως εἰπόντα Μόνος αἴτιος ὁ πατήρ. Ἄλλ' οὐκ ἀρέσκει σοι τοῦτο, οὐδὲ συμβαίνει σοι τῷ σκοπῷ. Ἐνθεν τοι καὶ κακουργήσας αὐτὸ ἐκατέρωθεν τὰ τοῦ Διονυσίου τέταχας, ἵνα κάκεῖνα τῆς κακουργίας μετάσχοιεν καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ μεταπέσοιεν νοῦν, ὡς μὴ τοῦ οἰκείου, ὡς ἴσως αὐτὸς ἀξιοῖς, ὑγιαίνοντος. 10 Τί δέ σοι καὶ βούλεται τὸ Μόνος αἴτιος ὁ πατήρ; Ἴν' ἴσως νοηθεῖη Ὁ γὰρ υἱὸς αἴτιος καὶ αἰτιατός;

Εἶτ' οὐκ εὐλαβῆ τὸν ἐν θεολόγοις γρηγοροῦντα, καινὴν μίξιν λέγοντα τὸ αἰτιατοαἴτιον, ἀλλὰ καὶ Μόνος γεννήτωρ ἅμα καὶ προβολεὺς; Ἴσως ὅπερ ὑφείλου ἀπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐδωρήσω τοῖς 15 τοῦ Γρηγορίου, λέγω τὸ Μόνος. Καὶ τὸ ἅμα δὲ προσέθηκας, συκαφαντῶν τὸν Θεολόγον καὶ, κατὰ τὴν σιπύαν τὸ μέλαν ἐμῶν, τὸ καθαρὸν τῆς θεολογίας συνθολοῖς, ἵνα λάθῃς διαδράς. Ἄλλὰ φωράσωμεν ἡμεῖς σοι τὸ σόφισμα.

Γρηγόριος γὰρ ὁ μακάριος, ὡςπερ ὀριζόμενος τὰ θεῖα πρόσωπα 20 τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατ' αὐτὸν ἢ θεότης, Τοῦτό ἐστι, φησὶν, ἡμῖν ὁ πατήρ, ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ μὲν γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, τῶν δὲ τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα. Ὁ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον εἰρήκει λέγων Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὄρων ἰστάμενοι τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν καὶ τὸ 25 γεννητὸν καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον.

Ἄλλ' αὐτὸς τῶν τοιούτων ὄρων καταγνοὺς, θεολογικώτερος ὢν τυχόν, ἕτερον ἀντεισῆξας ὄρον εἰπὼν Ὁ πατήρ μόνος γεννή-

2. ἀνάδυσιν M: ἀνάδοσιν Δ 5. πρὸς τοῦ Δ: πρὸς του M
 7. ἐνθεν M: ἐνθέν Δ 11. Μόνος ἔγραψα: μόνον ΔM
 14 μόνος M: μόνως Δ 17 μέλαν M: μέλλαν Δ 18. διαδράς M: διαδρᾶς Δ 21 (καὶ κατωτέρω). κατ' M: κάτ' Δ 28. τυχόν ἔγραψα: τυχῶν ΔM ἀντεισῆξας M: ἀντεισῆξας Δ

τωρ ἅμα καὶ προβολεὺς, ἔν' εἶη ἴσως νοούμενον Ὁ γὰρ υἱὸς προβολεὺς, εἰ καὶ μὴ γεννήτωρ.

Ἄλλ' εὐσεβοῦς ἐστὶ διανοίας τὰ ἀποσιωπηθέντα ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς εὐλαβεῖσθαι ἐπιφημιζεῖν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Οὐκ ἀκούεις
 5 δὲ καὶ τοῦ Κυρίλλου λέγοντος Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου; οὐ γὰρ ἤσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ σὺ τοὺς ἐκ τῶν πατέρων πεπηγότας ὄρους κινεῖς καὶ ἄλλα παρὰ τὸν σκοπὸν ἐκείνων νομοθετεῖς, οὐκ εὐδὴλον, ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος λαλεῖς;

10 Ἡμεῖς τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκείνου τεθέντα ὄρον οὐ μετακινούμεν, ἀλλὰ τὸν πατέρα γεννητὸν ὄντα πιστεύομεν, γεννήτορα τοῦ υἱοῦ καὶ προβολέα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸν δὲ υἱὸν γεννητὸν ἐκ πατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευτὸν καὶ αὐτὸ ἐκ πατρὸς, ὡς ἐκεῖνος ὠρίσατο, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου διδαχθεῖς· ἐπάγει
 15 γὰρ, ὡς πού φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος. Τούτοις συνάδει καὶ ὁ τῶν Νυσσαέων λέγων Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς, ἐξ οὐπερ ὁ υἱὸς γεννᾶται καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται· διὸ καὶ κυρίως τὸν ἕνα αἷτιον μετὰ τῶν αὐτοῦ αἰτιατῶν ἕνα θεὸν φάμεν τεθαρρηκότως, καὶ οὐκ εἶπε μετὰ τοῦ συναιτίου καὶ τοῦ αἰ-
 20 τιατοῦ, οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων.

Προβολέα γὰρ τὸν υἱὸν οὐδενὸς τῶν ἁγίων ἠκούσαμεν λέγοντος, οὐδὲ συναιτίον οὐδὲ αἰτιατοαἷτιον, οὐδ' ἀρχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐδέ τι τῶν ὁμοίων. Ἀποφάσκει δὲ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα ἀπ' αὐτοῦ, λέγοντες Ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν, καὶ
 25 τὸν υἱὸν οὐ λέγομεν αἷτιον, καὶ Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας. Σὺ δὲ ταῦτα προϊῶν ἀναιρήσεις δι' ὧν προσθήσεις· οὐ γὰρ δύναται ταῦτα σὺν ἐκείνοις σώζεσθαι.

3. ἐστὶ M: ἐστὶ Δ 15. ὡς πού φησιν M: ὡς πού φησὶν Δ

22. αἰτιατοαἷτιον Δ: αἰτιατοκίτιον M 23. ὁμοίων ἔγραψα:
 ὁμοίως ΔM